

Les Coves en el temps de la Germania (1519-1522): l'espai rural

Josep-Antoni Domingo

Reseguint el contingut dels protocols de Joan Gumerà "lo vell", ara tractarem d'analitzar les notícies que contenen sobre l'espai rural covarxí del temps de la Germania. En realitat en són poques, només quatre actes de compra-venda, una donació i una partició d'herència, totes les quals obligacions tenen per mateix objecte la translació de domini de la terra rústica. Ara bé, com que el notari té que identificar sens cap mena de dubte l'objecte, és per això que inclou tota una sèrie de detalls (localització a una partida o contrada, superfície, càrregues fiscals, cultiu, límits, etc...) que ens resulten d'interès. Tot i així, sincerament, no podem fer cap gran conclusió però en ésser dades constatades sí que ens permeten vore un petit raig de llum entre la foscor que respecte al tema tenim. Sens perdre eixe sentit de prudència tractarem d'extraure el màxim possible.

En primer lloc les partides o contrades citades al document són les següents: partida dels *Tres quartons*, -que encara avui col·loquialment coneixem com els Tres cantons-; partida de les *Fanecades*, -actualment *Fonecaes*-; partida de la *Foia de n'Abet*, topònim avui perdut, que devia estar a prop de l'actual mas de Moliner; partida del *molí del Coll*, del que un sol mur encara avui és testimoni; i partida de les *Canals*, al riu on encara subsisteixen els hortets.

El total de parcel·les o unitats d'explotació citades, entre principals i frontereres en són catorze. Cinc d'elles dedicades íntegrament al conreu de la vinya, tres a l'explotació mixta de vinya i terra campa, dos a terra campa, tres són inscrites simplement com terra, i una a hortet. Per la qual cosa podem observar com el paisatge agrari dominant seria el de secà, amb una dedicació preferent als cultius de la

vinya i dels cereals, segurament del blat, si tenim en compte que fins no fa molt de temps encara els mots de terra campa i terra els referien els llauradors a dominis per als cereals.

Respecte a la unitat de superfície utilitzada només es cita en dos casos: el jornal, com encara avui mesurem. En la resta, o bé constata el genèric "tros de..." o bé no diu res.

Respecte a les càrregues fiscals sols es fa constància de que tres jornals de terra campa del molí del Coll estaven sotmeses a cens, -pagament en espècie o en diners per cada collita-, a la Reverent Senyoria de la Vila, és a dir a l'Orde de Montesa a través del seu Comanador major, que per cert s'havia reservat l'explotació directa d'un mas, que rebia el nom de mas de la Senyoria, actualment conegut com mas de la Senyora. Totes les altres finques citades eren franques o lliures de càrregues.

Un altre aspecte interessant són els límits o partions que es fan constatar, com per exemple els barrancs, camins i sèquies. Respecte dels primers, tenim el barranc de les *Fontanelles*, a la par-

tida dels Tres Quartons; el barranc de la *font d'en Company* a la de les *Fanecades*, -repareu amb el detall que, per ara, som davant la cita documental més antiga d'una font, entranyable i emblemàtica, que durant cinc-cents anys ha estat brollant i ha calmat la set dels covarxins i vianants que ens han visitat-; i el barranc de la *font de la Canya* a la partida de la Foia de n'Abet. Pel que fa als camins, el camí *Reial de València* que passava pels Tres Quartons i pel molí del Coll; el camí *d'Alcalà a Albocàsser* fronterer amb les terres del molí del Coll; el camí de les *Fanecades* per la partida del mateix nom; i el camí de la *Serratella* a la Foia de n'Abet. Especial atenció mereix l'expressió documental dels *entupans del riu*, -en realitat, els topants del riu-, és a dir lloc o indret per on passava el riu que aleshores era també pas per als ramats transhumants i de la vila, fins on alcançaven les terres del molí del Coll. I darrerament, per cloure ja, ens referirem a les dues úniques sèquies que són citades, la del propi molí del Coll i la sèquia del molí del Consell, partió amb les terres d'aquell.

